

ابیاتی چند از او را ثبت و ضبط کرده‌اند.

قرن ۱۱ هجری

شریفه بانوی استرآبادی: شاعره‌ای که در سرودن اشعار تخلص «همدمی» داشت.

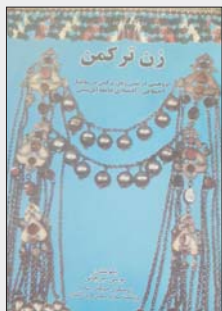
قرن ۱۳ هجری

الف: عصمت استرآبادی: متولد «قرب بازار» (محلّه میدان-بازار کهنه) شهر استرآباد که شاعر در سرودن قطعات کوتاه بود. همسر او محمدحسین استرآبادی نیز شاعر بود و در محافل ادبی شهر استرآباد «وفای استرآبادی» تخلص می‌کرد.

ب: بی‌بی خانم استرآبادی: از بانوان برجسته دوران قاجار و عهد ناصرالدین‌شاه که از سوی پدر و مادر جایگاه اجتماعی ویژه در عرصه آموزش و پرورش آن عهد داشت. متولد ۱۲۷۴ هـ ق که در سال ۱۳۲۴ با ورزش نسیم مشروطیت و گسترش تدریجی تأسیس مدارس به سبک جدید، او نیز اولین مدرسه دخترانه «دوشیزگان» را در تهران تأسیس کرد. چند سال بعد «مدرسه دوشیزگان رشت» و «دبستان دوشیزگان» استرآباد نیز تأسیس شدند. بی‌بی خانم نویسنده کتاب «معایب الرجال» را در جواب کتاب «تادیب النساء» که مطالب ضد زن داشت، به رشته تحریر درآورد. او در این کتاب ثابت کرد زنان و مردان در عرصه جامعه هیچ فرقی با هم ندارند و عنصر مفید اجتماعی می‌توانند باشند. او کتاب دیگری درباره وضعیت دربار ناصرالدین شاه قاجار هم نوشته بود. فرزندان معروف و اثرگذار او در جامعه ایران عبارت بودند از: علینقی وزیر، حسنعلی وزیری، علیرضا وزیری، افضل وزیری و نوه معروف او مهرانگیز ملاح. بی‌بی خانم در ۶۶ سالگی سال ۱۳۰۰ خورشیدی درگذشت.

منابع و سرچشمه‌ها:

۱. تاریخ فرهنگ و ادب گرگان و استرآباد (معرفی ادبا و فضایی ۱۵ قرن اخیر گرگان)، اسدالله معطوفی، چاپ دوم، صص ۱۳۸، ۱۸۴ تا ۱۸۹، ۱۹۸، ۲۶۰ و ۲۶۱.
۲. استرآباد و گرگان در بستر تاریخ ایران (تاریخ ۵۰۰۰ ساله منطقه)، اسدالله معطوفی، درخشش، ۱۳۷۳، صص ۱۴۵.
۳. تاریخ جرجان (معرفه‌العلماء اهل الجرجان)، متن عربی، ابوالقاسم حمزه بن یوسف ابن ابراهیم سهمی، چاپ حیدرآباد دکن هند، صص ۱۰۶ تا ۱۰۸، ۱۳۴، ۱۶۳، ۴۵۹ و ۵۰۵ تا ۵۰۷.
۴. احسن التواریخ، حسن روملو، چارلسن تارمن سیون، ج ۱، صدر، ۱۳۴۷، صص ۳۸ و ۱۰۶.
۵. افکار اجتماعی و سیاسی و اقتصادی در آثار منتشرنشده دوران قاجار، فریدون آدمیت، هما ناطق، آگاه، ۲۵۳۶، صص ۱۰۱ و ۱۰۲.
۶. حبیب‌السیر، خواندمیر، ج ۳، خیام، ۱۳۳۳، صص ۱۲۷.
۷. تاریخ نظم و نثر ایران و زبان فارسی، سعید نفیسی، فروغی، ج ۲، ۱۳۴۴، صص ۷۹۰.
۸. ریحانه‌الادب، میرزا محمدعلی مدرسی، ج ۴، خیام، تبریز، صص ۹۳.
۹. فهرست نسخه‌های خطی ۴ کتابخانه مشهد، کاظم مدیرچی، تهران، ۱۳۵۱، ج ۴، صص ۷۵۸.
۱۰. مشاهیر زنان ایرانی و پارسی‌گوی، محمدحسن رجبی، سروش، ۱۳۷۴، صص ۵۷، ۳۴ و ۱۱۷.

زن ترکمن

بومی و محلی در ملموس ساختن این آداب برای مخاطبان غیربومی نقش مؤثری دارد. در همین بخش نویسنده به تغییر نقش زنان در جوامع امروز تأکید دارد. پس از یکجانشینی ایل و رواج تحصیل و آموزش سواد، زنان نقش‌های جدیدی را در منطقه خود به عهده گرفته‌اند. حضور در عرصه‌های آموزش، پزشکی، خدماتی با گسترش شهرنشینی در میان زنان عمومیت یافته، در حال گسترش است.

● **بخش دوم:** نقش زنان در فعالیت‌های اقتصادی (۱- صنایع دستی، قالی‌بافی و انواع نقش‌های آن، تحلیل سه نقش قالی، دانستن دو اصطلاح در قالی‌بافی، آواز زنان قالی‌باف، زندگی قالی‌بافان در حال حاضر ۲- تهیه نم‌۳- تهیه پوشاک ۴- سوزن‌دوزی ۵- نقش زنان در فعالیت‌های کشاورزی ۶- نقش زنان در دامداری ۷- نقش زنان در صیادی ۸- نقش زنان در مبادله کالا).

نویسنده در این بخش هنرهای مختلف زن ترکمن را تشریح می‌کند که نقش مهمی در اقتصاد ایل نیز دارد. ذکر اصطلاحات و توصیف و تحلیل نقش‌هایی که زنان در آثار هنری خود از جمله فرش، گلیم، قالی و... به کار می‌برند، همراه با تصاویری از این آثار، مطالب این بخش را پراهمیت ساخته است.

● **بخش سوم:** نقش زنان در فعالیت‌های سیاسی (نقش سیاسی زنان در تاریخ، اقتدار زن در تصمیم‌گیری‌های جنگی و قبیله‌ای، زن بعد از پیروزی انقلاب اسلامی).

زنان ترکمن از دیرباز نقش‌های متفاوتی را ایفا کردند چه زمانی که در رأس قدرت می‌توانستند مؤثر باشند و چه زمانی که به عنوان زن ایل در جنگ‌ها و مبارزات با مهارت‌هایی در سوارکاری و تیراندازی، نقش‌آفرینی کردند. نویسنده تعدادی از زنان سرآمد ترکمن را در طول دوران‌های تاریخی نام برده و به تشریح فعالیت آنان پرداخته است.

● **بخش چهارم:** نقش زنان در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی، نقش زنان در ادبیات و فولکلور، لالایی‌ها و آوازهای زنان، ذکر خنجر، فعالیت‌های فرهنگی و هنری زنان در حال حاضر.

اما در بخش آخر نویسنده به ذکر لالایی‌ها و مرثیه‌خوانی‌های زنان پرداخته و به خصوص تفاوت لالایی و لاله‌ها را که از درون سوز گدازهای زندگی زن ترکمن نشئت می‌گیرد، تشریح کرده است. آوازاها و اشعاری که از درون زندگی ایل برخاسته و این شیوه زیست را ماندگار کرده است.

تاریخچه و چگونگی تولید نم بین زنان ترکمن

در طرح مسئله خود عنوان می‌کند که برخلاف سایر مناطق ایران که نم‌مالی کاری مردانه است، در استان گلستان و خصوصاً میان ترکمانان نم‌مالی و تولید محصولات نم‌دی کاری زنانه است. پس از معرفی انواع و کاربردهای نم، به مراحل ساخت نم و نقش عمده زنان ترکمن می‌پردازد و تصاویر مراحل ساخت در این قسمت موجود است.

● **کتاب زن ترکمن (پژوهشی در نقش زنان ترکمن در ساختار اجتماعی، اقتصادی جامعه ایل نشین) به قلم موسی جرجانی که توسط انتشارات مختومقلی فراغی در سال ۱۳۸۲ منتشر شده است. موسی جرجانی، فرزند مرحوم حاج‌آخوند رستم صوفی جرجانی، اول فروردین ۱۳۲۸ هجری شمسی برابر با ۱۹۴۹ میلادی در روستای پیرواش، از توابع شهرستان آق‌قلا، استان گلستان، به دنیا آمد. او سالیان زیادی است که در عرصه فرهنگی و هنری تلاش می‌کند، بیش از چهل عنوان کتاب در حوزه‌های فرهنگی، هنری، دینی و جنگ و شهادت و تهیه‌کنندگی شصت عنوان فیلم و مستند حاصل تلاش ایشان است.**

کتاب «زن ترکمن» یکی از آثار جرجانی است که در ۱۵۰ صفحه (مصور) و چهار بخش به بررسی ابعاد گوناگون زندگی زنان ترکمن پرداخته است. نویسنده در آغاز کتاب تأکید می‌کند، آنچه من را به این کار علاقه‌مند ساخت، تلاشی بود که مادر و همسر و دیگر بانوان ترکمن از صبح تا پاسی از شب در کارهای خانه و خارج از خانه انجام می‌دادند.

«موقعیت جغرافیای طبیعی ترکمن‌ها در ایران، اصل و نسب ترکمن‌ها در تاریخ و افسانه‌ها، زیستگاه ترکمن» در بخش‌های این کتاب است.

● **بخش اول:** نقش زنان در فعالیت‌های اجتماعی (ساختار ایلی و خانوادگی، نقش زنان در جامعه، بچه‌داری و تربیت فرزند، بخت‌ویز نان، غذا و انواع شیرینی، نقش زنان در کارهای خارج از خانه، نقش زنان در برچیدن و برافراشتن آلاچیق، زن و مراسم عروسی، مراسم تولد فرزند، نام‌گذاری نوزاد، فعالیت‌های زنان در مسائل اجتماعی در حال حاضر)

در این بخش نویسنده ضمن بررسی موقعیت جغرافیایی و تاریخی منطقه و ساختار ایل، تأثیر هر یک از این عوامل را در شکل‌گیری نقش زنان و انواع فعالیت‌ها و وظایف آنان تشریح می‌کند. زنان در ایل از ابتدایی‌ترین کارها تا سخت‌ترین و توان‌فرساترین‌ها را انجام می‌دهند؛ طوری که نقش بی‌مانندی در اقتصاد خانوار و ایل ایفا می‌کنند. در کنار این نقش پراهمیت، در برگزاری و مدیریت جشن‌ها و آیین‌های محلی و قومی ایل نقش فعالی دارند. نکته قابل ذکر در این بخش، توضیح درباره آداب و رسوم مردم ترکمن در عروسی و تولد فرزندان ایشان است که نویسنده با ذکر اصطلاحات و اسامی

● **کتاب «تاریخچه و چگونگی تولید نم بین زنان ترکمن» از دیگر کتاب‌هایی است که بخش‌هایی از فرهنگ و تاریخ ترکمن را معرفی می‌کند. پژوهشگر این کتاب «آی سن قره» و به اهتمام مهندس «جبار قره» در انتشارات مختومقلی فراغی، در گرگان و در سال ۱۳۹۵ منتشر شده است. در این کتاب تحقیقی منسجم درباره تولید نم در بین زنان ترکمن انجام شده است. پژوهشگر**

